

WERVELKATERN

GRONDKATERN 2 Grond om te (be)werken

Landtoegang op Europees niveau

Amerikaanse vastgoedhandelaars hadden in de jaren '60 een slogan: "Buy land—they ain't making any more of it." Geen betere belegging dan grond dus, maar voor beginnende boeren vooral een zware investering. Dat lichtten we al toe in de Wervekopie: 'Grond om van te eten!' (2006). In deze katern bekijken we initiatieven die met de grondproblematiek aan de slag gaan.

Een van de aanleidingen daarvoor, is het idee voor een Belgisch investeringsfonds voor vrije landbouwgrond. Daarmee willen we een antwoord vinden op de problematiek binnen de Belgische context. We zijn nog niet zover, maar we kunnen alvast het terrein verkennen. Hier schetsen we een stand van zaken en nemen we een kijkje over de grenzen om inspiratie op te doen.

"De alternatieve distributienetwerken nemen toe, maar intussen hapert de lokale productie, waardoor de geïmporteerde biologische producten meer kansen krijgen."

Het thema leeft in verschillende landen. Als we naar het Zuiden kijken, binnen de ontwikkelingssamenwerking, zien we dat het daar al enkele decennia op de agenda staat¹. De Global Land Grab² is bijvoorbeeld één van de recente aandachtspunten in het debat. Wereldwijd kopen bedrijven en overheden immers grond op om hun voedselproductie en -import te verzekeren en als financiële reserve. In tegenstelling tot de aandacht en goodwill waarop boeren in ontwikkelingslanden bij de Europese publieke opinie kunnen rekenen, is er in Europa veel minder aandacht voor de problematiek rond de toegang tot landbouwgrond. Daarmee wil ik zeker geen afbreuk doen aan het belang van de werking rond land in de ontwikkelingssamenwerking. Alleen wordt wel eens vergeten dat het landbouwverhaal in de EU over meer gaat dan subsidies alleen.

In september 2009 nam Forum Synergies het initiatief om een conferentie te organiseren over landtoegang in Europa. Het doel was om het thema op Europees niveau te bespreken en een netwerk te creëren om het voor 2013 binnen het Europese landbouwbeleid onder de aandacht te brengen. In die context zou de landproblematiek worden gekoppeld aan *Community Connected Farming*, verwant met het meer bekende *Community Supported Agriculture*³. Er waren organisaties uit de praktijk aanwezig, maar ook onderzoekers en mensen die zich specifiek bezighouden met het beleid. Op de conferentie bleek dat er verschillende dynamieken in de individuele landen te onderscheiden zijn.

Vele kleintjes in Europa...

Wat opvalt, is dat er al heel wat kleine en middelgrote initiatieven bestaan. Van Nederland over Duitsland, Litouwen (Viva Sol) tot in Portugal: in al die landen zijn mensen bezig met het probleem van stijgende grondprijzen die de toegang tot land voor (nieuwe) boeren bemoeilijkt. Via diverse mechanismen, zoals leningen, giften, aandelen, wordt vandaag al grond gekocht om die beschikbaar te stellen aan boeren. In Vlaanderen zijn er tot nu toe enkele kleinschalige projecten actief zoals vzw Aardig, vzw Land-in-zicht, vzw De Wassende Maan, De meeste van deze organisaties ontstonden vanuit de noden van een bepaalde boerderij en bleven ook kleinschalig, met enkele hectaren vrije grond. Land-in-zicht wil nu in partnerschap met andere organisaties werken aan een bredere toepassing van haar doelstellingen. Ook in Wallonië blijft het voorlopig bij kleinschalige initiatieven.

... enkele grote – in Engeland en vooral in Frankrijk

In Frankrijk en Engeland zijn organisaties als Terre de Liens, Stroud Common Wealth en Community Land Trust al verscheidene jaren actief om landbouwgrond te verzamelen en beschikbaar te stellen aan landloze boeren. Het grootste verschil tussen de meeste initiatieven is de schaal: waar bij ons voornamelijk kleine projecten van de grond komen, doen onze Franse en Engelse burens het met honderden hectaren⁴. Een combinatie van factoren verklaart de groei in deze landen t.o.v. de Belgische situatie. Eerst en vooral is de grondprijs in ons land veel hoger dan in Engeland en Frankrijk, wat het uiteraard eenvoudiger maakt om grond te verzamelen. Ook de traditie ligt in beide landen anders. In Engeland is het idee van gemeenschapsgrond al zeer oud en in Frankrijk zagen de regionale en lokale overheden er vrij snel hun voordeel in.

Voorals Terre de Liens is interessant, omdat dat initiatief op zeer korte tijd enorm kon groeien. Met de steun van de lokale overheden en een netwerk van organisaties groeiden zij uit tot een nationale organisatie met drie takken: een vereniging, een fonds en een landbeheersmaatschappij. Op die manier werken ze ook op drie terreinen: publieke opinie, investeringen en grondbeheer. Deze Franse organisatie voor België kopiëren is geen optie. Daarvoor verschilt de maatschappelijke en juridische context te veel, maar het is wel een voorbeeld waaruit we kunnen leren.

Een Europees netwerk

De conferentie in Stroud had als doel een Europees netwerk uit te bouwen. Concreet staan er op drie niveaus dingen te gebeuren. Allereerst maakte de conferentie een begin met een onderzoeksopzet. Enkele professoren van de universiteiten in Reading (Neil Ravenscroft) en Wageningen (Jan Douwe Van Der Ploeg) willen een project opstarten rond Community Connected Farming (CCF). Het gaat erom de mogelijkheden van CCF te onderzoeken en de huidige problemen rond landtoegang in Europa in kaart te brengen. Deze studie moet ruggengraat en argumenten geven voor het beleidsniveau.

Op de conferentie was ook een adviseur van het Europees parlement aanwezig, Hannes Lorenzen. Hij adviseert over de vertaling naar beleidsvoorstellen en strategische adviezen. Tegen 2013, wanneer de EU haar landbouwbeleid herziet, is het doel om van CCF en landtoegang een thema te maken binnen het nieuwe beleid. Klinkt heel hoog gegrepen, maar wie niet waagt, niet wint. Voor midden 2011 zou er een beleidstekst klaar moeten zijn, gebaseerd op de eerste gegevens van de studie en gesteund door organisaties uit alle sectoren die iets met land te maken hebben (natuurbeschermers, landbouworganisaties, consumentenorganisaties, ...).

In de praktijk wordt geprobeerd om de verschillende Europese initiatieven in kaart te brengen. Van Litouwen tot Portugal: elk land heeft zo z'n eigen problemen met landtoegang. Forum Synergies, de organisator van de conferentie, tracht een databank aan te leggen met verhalen en gegevens uit de verschillende landen. De komende jaren wordt gestreefd naar meer uitwisselingen tussen de verschillende partners en niveaus. Zie trouwens de website www.forum-synergies.eu. Daar vindt u ook een lijst met succesverhalen van projecten die werken rond duurzaam platteland.

Groei?

De belangrijkste conclusie die ik uit de conferentie kan trekken, is dat er heel wat gebeurt in Europa en dat er nog veel meer te gebeuren staat. Zowel in de praktijk, het vrijkopen van grond, als op maatschappelijk vlak kunnen we volgens mij de krachten nog beter bundelen en efficiënt meewerken in dit Europees verhaal.

De verdere uitbouw van Land-In-Zicht lijkt mij daarvoor een belangrijke stap. Het ontbreekt ons op dit moment voornamelijk aan tijd en middelen om onze ideeën verder uit te werken en in de praktijk te brengen. Uit voorgaande bijeenkomsten blijkt dat er bij de relevante Vlaamse organisaties een wil bestaat om tot actie over te gaan. Samen met de ontwikkelingen op Waals niveau zou er de komende jaren toch het een en ander moeten gaan broeien.

Ruben Segers - Land-In-Zicht
ruben@kollebloem.be

¹ Zie bijvoorbeeld volgend overzichtsdokument uit 2009. <http://brusselsbriefings.files.wordpress.com/2009/03/reader-en.pdf>, maar ook <http://www.progress.org/geonomy>.

² Voor meer info zie: <http://farmlandgrab.org>, www.landcoalition.org. Voor een artikel over gevolgen voor de lokale bevolking: http://www.theecologist.org/blogs_and_comments/commentators/other_comments/268984/a_global_landgrab.html (Martin Large en Neil Ravenscroft)

³ Over de invulling van deze begrippen kunnen we hier niet uitweiden. Meer over de conferentie en de gebruikte termen vindt u op de website van Landwijzer, in de nieuwsbrief van oktober 2009: www.landwijzer.be.

⁴ <http://www.terredeliens.org>, <http://www.communitylandtrust.org.uk/>, <http://www.stroudcommonwealth.org.uk/>

Projecten ter ondersteuning van het landbouwleven in Franstalig België

Zowel in Wallonië als in Vlaanderen mobiliseren meer en meer burgers en verenigingen zich om een lokale en milieuvriendelijke landbouw te ondersteunen. De opkomst van talrijke plaatselijke initiatieven maakte een centrale werkgroep noodzakelijk. Het doel? De uitwisseling van ervaringen, ideeën en middelen ter versterking van de lokale acties en het opzetten van projecten op het niveau van Franstalig België, en meer.

Van de consument naar de burger

De vraag naar biologische en lokaal geproduceerde producten kent een enorme groei, terwijl het aanbod met moeite volgt. De alternatieve distributienetwerken nemen alvast in aantal toe en worden beter gestructureerd: groepen voor het gemeenschappelijke aankopen van groenten en fruit bijvoorbeeld, on-lineverkoop, biologische winkels. Maar intussen hapert de lokale productie,

waardoor de geïmporteerde biologische producten meer kansen krijgen. We stellen bovendien een verwarring vast tussen enerzijds "bioproducten" en de logica van de "plattelandslandbouw" zoals wij die zien.

Slechts enkele conventionele boeren zetten de stap naar een duurzame of biologische landbouw. Ook bij jongeren ziet men weinig interesse in dit type van landbouw. De conclusie is duidelijk: het beroep van landbouwer heeft te lijden aan een imago-deficit en heeft een zwakke aantrekkingskracht. Het verdwijnen van de agrarische gemeenschap lijkt onvermijdelijk.

Hoewel we daarvoor meer en complexe redenen kunnen geven, toch is de kern: de burgers-consumenten (die zichzelf omschrijven als "consumacteurs") spelen een belangrijke rol. Zij verzekeren de aankoop van producten en kunnen de productie ondersteunen. Ze moedigen zelfs de boeren aan om naar een autonome en duurzame

Waar bij ons voornamelijk kleine projecten van de grond komen, doen onze Franse burens het met honderden hectaren. Terre de Liens is op zeer korte tijd enorm gegroeid tot een nationale organisatie met drie takken: een vereniging, een fonds en een landbeheersmaatschappij.

landbouw over te gaan. Een partnerschap tussen producent en burgerconsument blijkt daarom onmisbaar. Maar hoe komt zo iets in de praktijk tot stand?

Van ideeën naar de praktijk!

Zowel bij de burgerconsumenten als bij de verenigingen groeit de bewustwording en de wil om in actie te komen. Gezien deze veelheid aan projecten is het belangrijk om de collectieve actie te structureren en ervaringen, ideeën en middelen uit te wisselen.

Op 30 november 2009 kwamen dertig vertegenwoordigers van verenigingen samen met als doel een gids met "alternatieve praktijken"⁵ samen te stellen. Die gids bevat een repertoire aan bronnen – verenigingen, personen, bestaande projecten – en de adressen naast didactische middelen, reportages en referentiewerken. Die moeten de concretisering van de projecten op lokaal niveau vergemakkelijken.

Dankzij deze bijeenkomst zijn we nu op de hoogte van projecten die al actief zijn en worden nieuwe samenwerkingsverbanden gecreëerd, op lokaal en regionaal niveau. De verwezenlijking van de gids brengt dus niet alleen de ideeën en de ervaringen samen, maar toont ook de netwerkvorming van tal van verschillende actoren, die betrokken zijn bij een duurzame landbouw en die dit landbouwmodel willen steunen in België.

Enkele voorbeelden van initiatieven:

Producentenbijeenkomsten en netwerkvorming, ontwikkelingsprojecten van coöperaties die producenten en de burger-consument samenbrengen, de totstandkoming van educatieve middelen, video- en fotoverslagen, organisatie van ontbijten met lokaal geproduceerde etenswaren, het zoeken en identificeren van nieuwe landbouwgronden in overleg met gemeentelijke overheden en kerkfabrieken, het verzamelen van financies om een landbouwer te ondersteunen, ondersteunen van nieuwe aankoopgroepen, organisatie van lezingen en van studiedagen over een specifiek thema, een bewustmaking in de landbouwscholen, vorming.

Land in zicht!

Onder de ideeën die het meest weerklank krijgen, bevinden zich de projecten die als doel hebben nieuwe producenten een betere toegang tot land te verlenen. Meerdere projecten van coöperatieve financiering zien het daglicht, andere 'ambitieuze' projecten⁶ die vergelijkbaar zijn met het Franse Terre de Liens worden gepland.

Een voorbeeld: bepaalde groepen van 'solidaire aankoop' (groupes d'achats solidaires, GAS) bespreken met hun producenten de mogelijkheden om een coöperatieve te creëren die producenten en consumenten verenigt rond een boerderij. Het model van dubbele samenwerking op de Ferme du Hayon, in de buurt van Virton, werkt inspirerend: het brengt het landbezit en de productie sinds enkele jaren samen.

Of nog: de coöperatieve "Terre de la Baillerie" heeft het daglicht gezien, dankzij een financieel partnerschap met de bank Credal die de coöperatie het nodige bedrag leent om de grond aan te kopen. De coöperatieve betaalt de bank terug, als de coöperatieve sociale aandelen verkoopt aan nieuwe deelnemers. De landbouwer huurt de toegang tot de grond van de coöperatieve.

Verschillende vzw's willen gronden aankopen met als doel ze beschikbaar te stellen aan biologische producenten. Zoals bijvoorbeeld de vzw "A coup de Pousses", straks een coöperatie trouwens (Lees meer op lespaniersdelegumes.jimdo.com).

Die onderhandelt over gronden van publieke of privé-eigenaars, met als doel ze beschikbaar te stellen aan kandidaat-boeren (met onder andere hulp bij het veldwerk). Daarbij wordt ook landbouwopleiding geboden (ook betaald). De producten worden verkocht onder de vorm van groentepakketten in korteketenverkoop. Op dit moment hebben ze een eerste productie-eenheid van meer dan drie hectaren verworven. Het is de bedoeling om vanuit deze ervaring een systeem te vormen dat gereproduceerd kan worden op andere plaatsen: met een teeltplan, informatie over lokale korte keten, human resources management, investering,....

Andere initiatieven gaan uit van de producenten zelf, zoals op de Ferme Arc-en-Ciel. Dat project stelt aan jonge producenten voor om als zelfstandige op de gronden van de boerderij te werken of elders, waarbij de boerderij het legaal kader van de coöperatie vormt. Via haar kunnen partners zoals de groupes d'achats solidaires (GAS) bijdragen door nieuwe gronden te kopen.

Het grootste deel van deze projecten wil vooral aantonen dat het mogelijk is om duurzaam werk te creëren. Door het statuut van een coöperatie met sociaal doel aan te nemen en voor publieke zichtbaarheid te kiezen, moet het gemakkelijker worden om de publieke en privé-eigenaars te overtuigen van de betrouwbaarheid van dit type project.

Denk globaal, eet lokaal

Eén ding is zeker: de mobilisatie in Franstalig België is goed en wel op gang. Maar dergelijke projecten hebben slechts zin, indien we hun actierrein kunnen verbreden tot België in zijn geheel, en wie weet zelfs verder. De bevordering van een autonoom landbouwmodel, milieuvriendelijk en dicht bij de consument, kan echter niet zonder

een beleid op regionaal, nationaal en Europees vlak. Het is van belang dat de "Franstalige" projecten en de "Vlaamse" projecten kunnen samenkomen en samen iets kunnen opbouwen.

Katheline Toumpsin en Kari Stévenne

⁵ Binnenkort beschikbaar op de website <http://www.agriculturepaysanne.be>. Deze gids wordt opgebouwd rond vier assen: producenten, burgerconsumenten, verenigingen en educatieve actoren, politiek.

⁶ Voorbeeld: de coöperatieve « terre de la Baillerie » heeft het daglicht gezien dankzij een financieel partnerschap met de bank Credal die het nodige bedrag voor leent aan de coöperatieve om de grond aan te kopen. De coöperatieve betaalt de bank terug als de coöperatieve sociale aandelen verkoopt aan nieuwe deelnemers. De landbouwer huurt de toegang tot de grond van de coöperatieve.

Verenigingen die momenteel betrokken zijn in het project, maar tegelijk een uitnodiging aan anderen om zich aan te sluiten als ze zich herkennen in dit model van plattelandslandbouw:

- Crédal - www.credal.be
- Réseau Financement Alternatif - www.financite.be
- SAW-B - [//saw-b.be](http://saw-b.be)
- Réseau écoconsommation - www.ecoconso.be
- Réseau des jardins solidaires - [//rjsol.jimdo.com](http://rjsol.jimdo.com)
- Nature et Progrès - www.natpro.be
- Les Amis de la Terre - www.amisdelaterre.be
- Le début des Haricots - www.haricots.org
- FUGEA - www.fugea.be
- Saveurs Paysannes - www.saveurspaysannes.be
- Rencontres des Continents - info@rencontresdescontinents.be
- Maison du Développement Durable (Louvain-La-Neuve) - www.maisondd.be

Vrije grond in Nederland

Sicco Mansholt heeft er altijd van gedroomd om het grondbezit in de landbouw af te schaffen en alle landbouwgrond te nationaliseren. Ondanks zijn macht als landbouwminister en EG-commissaris heeft hij dat niet kunnen realiseren. Voorlopig zullen mensen die het ideaal van vrije grond willen realiseren, dus zelf het initiatief moeten nemen.

Dat doen ze in de biologisch-dynamische landbouw in Nederland sinds 1979 met de stichting BD-Grondbeheer. In haar 30-jarig bestaan heeft die stichting 167 hectare grond verworven, waarvan 61 in eigendom, voor elf bedrijven. "Als je alleen naar de hoeveelheid grond kijkt, lijkt het resultaat van ons werk een druppel op een gloeiende plaat," vindt bestuurslid Jaap van der Haar. "Maar belangrijker dan de kwantiteit is dat we een discussie aanzwengelen: moet grond wel eigendom zijn van individuen? Hoe gaan we als samenleving om met de spanning tussen de prijs die tegenwoordig voor grond wordt gevraagd en de waarde die een duurzaam werkende boer kan opbrengen vanuit de prijs die hij voor zijn producten krijgt?"

De stichting BD-Grondbeheer werkt samen met andere organisaties die actief zijn in de biologisch-dynamische sector, zoals de BD-

- Cense-équivoque
- Maison de l'écologie Namur - www.maisonecologie.be
- Mouvement politique des objecteurs de croissance - www.objecteursdecroissance.be
- Grappe - www.grappebelgique.be
- Oxfam-Solidarité - www.oxfamsol.be
- CNCD - www.cncd.be
- SOS Faim - www.sosfaim.be
- CRABE asbl - www.crabe.be
- GAC LLN - [//gaclln.over-blog.com](http://gaclln.over-blog.com)
- GAC Barricade (Liège) - www.barricade.be
- GAS: GAS Ath - www.gasath.be, GAC Mons, GAC Hannut, Réseau Bruxellois des GASAP - www.gasap.be

Andere organisaties hebben hun interesse al duidelijk gemaakt om bij het proces betrokken te worden:

- CADTM - www.cadtm.org
- Bioforum - www.bioforum.be
- Coopérative émission zéro - www.emissions-zero.com
- Reclaim The Fields Belgique - www.reclaimthefields.org

Meer info over het project

Katheline Toumpsin
La Bande de GAS'Ath
kathitou@gmail.com
www.gasath.be

Kari Stévenne
Le Début des Haricots asbl
kari@haricots.org
www.haricots.org

vereniging, Stichting Demeter en de biologisch-dynamische landbouwschool Warmonderhof in Dronten. Naast Stichting BD-grondbeheer zijn er ook andere organisaties in Nederland die als neventak ook BD-grond beheren, zoals stichting Avalon en stichting Loverendale. Met beide organisaties wordt gezocht naar een diepere samenwerking.

Naast grond ook gebouwen?

Van oudsher beheert stichting Grondbeheer alleen grond en geen opstal (gebouwen). Door de grote prijsstijging van huizen en andere gebouwen in het landelijk gebied wordt het voor een beginnende BD-boer moeilijker om een boerenbedrijf te starten. Ga maar na: mensen met een ruim inkomen willen graag op een mooi en rustig plekje wonen en betalen daar goed voor. Dat drijft de waarde van agrarische gebouwen op. Stichting Grondbeheer bekijkt op dit moment of het de doelstelling van de stichting ten goede komt als naast de BD-grond ook de opstal beheerd en verpacht zou worden.

Voor meer informatie over grondbeheer in Nederland: www.bdgrondbeheer.nl; www.loverendale.nl en www.avalon.nl.

Community Supported Agriculture (CSA)

“Dank zij CSA kan ik in Vlaanderen boeren”

Enkele jonge boeren in Vlaanderen varen onder de vlag ‘CSA/Community Supported Agriculture’. Je kunt je allerlei zaken voorstellen, zowel bij ‘community’ als bij ‘supported’. Uit de Engelse woorden zou je kunnen afleiden dat het schip een Engelssprekende thuishaven heeft. CSA wordt nogal eens vereenzelvigd met een Amerikaanse boer door de film ‘The real dirt of farmer John’. Waar ze ook hun inspiratie halen (in Amerika of Canada, Japan, Zwitserland of gewoon bij hun grootmoeder) en of ze al dan niet de vlag CSA hijsen – als ze maar aan de slag kunnen. We laten graag een ‘nieuwe’ boer aan het woord.

Zoals zoveel andere Landwijzer afgestudeerden ben ik niet van boerenkomaf en bovendien niet rijk. Ik heb dus geen grond en kan er niet direct kopen. Ondanks die “handicap” zijn er toch perspectieven.

Grond vinden, dan nog een boerderij ... en dan afzet

Als je een CSA-project wilt beginnen, heb je het voordeel dat je geen grote oppervlakte nodig hebt. Eén of anderhalve hectare kan volstaan en dan is het de kunst een boer te vinden die jou dat stukje landbouwgrond wil verpachten. Liefst geen seizoenpacht, want dat biedt weinig zekerheid. Na een zoektocht van meer dan een jaar heb ik gelukkig een boer gevonden die mij de zekerheid van een lange pachtovereenkomst gegund heeft.

Dan vind je grond maar je hebt meer nodig dan alleen je stuk grond. Je koopt een tractor, enkele machines en handwerktuigen. Die zou je natuurlijk graag ergens veilig willen opbergen.

Op naar de juiste vergunningen om je bedrijfje van zekerheid te voorzien. “Dat doe je het best door te starten op een bestaande inplanting, een bestaande boerderij dus.” Dat is de goede raad van een ambtenaar van de bevoegde dienst. Mooi natuurlijk, je eigen hoeve, maar er zijn wel meer mensen met sympathie voor het platteland. En dan vooral de rust ervan, liefst met niet te veel landbouwactiviteit. Dit uit zich in de prijzen van boerderijen. Ik heb uitgekeken naar hoeves die te koop stonden, maar kwam van een kale reis thuis. De prijzen staan niet in verhouding tot wat je met kleinschalige landbouw kunt verdienen, en dan zwijg ik nog van de staat waarin sommige van die verkommerde hoeves zich bevinden. Jammer! “Bestaande inplanting?” Ik dacht het niet, tenzij ik wil beginnen met een lening als een zware molensteen om mijn nek, waarvan enkel de bank beter zou worden.

Ik hoop dus dat ik een vergunning krijg om een berging op mijn stuk grond te zetten. Hiervoor helpt het als je kunt aantonen dat je een fatsoenlijk inkomen uit je landbouwactiviteit kunt halen. En daarvoor is het CSA-concept een ideale nieuwe vorm van

bedrijfsvoering.

CSA, of dus landbouw gedragen door een gemeenschap, zie ik als een relatie van wederzijdse steun en engagement tussen lokale boeren en verbruikers. Verbruikers betalen de boer een jaarlijks lidmaatschap om de kosten van de boerderij te dekken én hem van een eerlijk loon te voorzien. In ruil mogen de leden wekelijks hun groenten zelf komen oogsten. Die afspraak garandeert de boer financiële zekerheid en maakt het voor plaatselijke kleine tot middelgrote ecologische landbouwbedrijven mogelijk duurzaam te blijven bestaan. CSA-bedrijven creëren op termijn lokale en vanuit de landbouw gedragen gemeenschappen waarin de leden een brede diversiteit aan verse voeding ontvangen.

En de pioniers zijn...

In Vlaanderen brengen al twee pioniers de CSA-landbouw, gecombineerd met zelfoogst, in de praktijk. Dat zijn Tom Troonbeekx van Het Open Veld in Leuven en Michiel Van Poucke van Het Wij Veld in Gent. Dat zijn inspirerende voorbeelden voor nieuwe boeren.

Dit jaar komen er nog enkelen bij, waaronder ikzelf. We zoeken steun bij elkaar in een CSA-netwerk Vlaanderen.

Het geheim van de gemeenschappelijk gedragen landbouw is betrokkenheid en kracht doordat boeren enerzijds en verbruikers anderzijds zich afhankelijk van elkaar durven opstellen!

Souliman Diraa van Het Vrije Veld

CONTACTGEGEVENS

Bestaande CSA projecten:

- Het Open Veld, Tom Troonbeekx, Petrusberg 34 a in Heverlee - www.hetopenveld.be
- Het Wijveld, Michiel Van Poucke, Bouwmeestersstraat 91 9040 Sint-Amandsberg <http://wijveld.skynetblogs.be/>

CSA project in opstart voor 2010:

- Het Vrije Veld, Souliman Diraa Stalenstraat 88 b21 3600 Genk - www.hetvrijeveld.be
- De Meester-Wroeterij, Ellen De Dapper en Lieven Godderis, Lindestraat 32bis 9700 Oudenaarde - www.demeesterwroeterij.be
- Plukboerderij Schelle, Kristien De Boodt, Jonghelinckstraat 29 Antwerpen - csa.schelle@scarlet.be

De stichting van Land-in-zicht

Hoezo ‘stichting’? Land-in-zicht bestaat toch al tien jaar?

Als vzw wel, inderdaad. Maar sinds afgelopen zomer is er naast de vzw een ‘stichting’ om de kernactiviteit juridisch beter te kunnen uitbouwen. Die kernactiviteit bestaat erin grond ter beschikking te stellen van boeren die zich ertoe verbinden erop te werken volgens al de regels van de biologische teeltwijze. Om grond ter beschikking te stellen, heb je natuurlijk eerst grond nodig. Wil dat zeggen dat Land-in-zicht grond opkoopt en die dan doorverkoop aan kandidaat-boeren? Dan zou Land-in-zicht een louter financiële aangelegenheid zijn.

Napoleon – en terug

Er is meer aan de hand: Land-in-zicht werkt aan een andere benadering van grondgebruik, die niet steunt op privé-bezit. Trouwens, ‘eigendom’ van landbouwgrond en van de gebouwen erop, dus van de boerderijen, is niet ouder dan Napoleon. Twee eeuwen dus. Vroeger, tijdens het Ancien Régime, hoorde de grond toe aan kerkelijke instanties, zoals abdijen, en wereldlijke machten, zoals de adel, en werd hij ter beschikking gesteld aan wat we nu pachters noemen. Maar de inhoud van dat ‘pachten’ is helemaal anders geworden, ingebakken als het nu is in een systeem waarin eigendom de regel is. Eigenaars geven hun land liever in jaarlijkse seizoenpacht, waardoor de boer geen gebruiks zekerheid meer heeft. Hoe kun je dan voor de bodemvruchtbaarheid zorgen, zeker als je biologisch wil telen?

Als boer zelf eigenaar worden? Daar heb je handenvol geld voor nodig, dat je binnen een landbouwbedrijf niet kan opbrengen. En je opvolger moet nog veel meer op tafel leggen om die grond dan over te nemen: een opwaartse kapitaalspiraal, die een duurzaam landbouwsysteem op termijn compleet ondergraaft.

Er is dus behoefte aan nieuwe systemen van grondeigendom. We kunnen wachten op een nieuwe Napoleon, maar we kunnen ook roeien met de riemen die we hebben: werken aan een structuur die de grond beschermt en de bio-boer laat boeren. De grond dus weer ten dienste stellen van de gemeenschap, die daarvoor dan ook haar verantwoordelijkheid opneemt. Dat is precies wat ze bij Land-in-zicht deden, doen en de volgende jaren zullen doen, dank zij de kersverse stichting met name.

Land-in-zicht in de praktijk

• De Zonnekouter

Het eerste initiatief van toen nog vzw Land-in-zicht mondde uit in de start van de boerderij De Zonnekouter in Machelen aan de Leie, geleid door Walter Coens en An Verboven in 2001. Ze zochten vrienden, kennissen, gelijkgezinden die, elk volgens eigen kunnen, geld leenden of schonken. Die ‘vele kleintjes’ maakten ‘één groot’, genoeg om vier hectaren te kopen. Het was de vzw die kocht - eigenlijk: ‘vrijkocht’ - en de grond ter beschikking stelde van De Zonnekouter. Konden An en Walter dan maar op hun lauweren gaan rusten, nu ze immers al het geld hadden bijeengescharrelt?

Neen, de vzw moest immers de leningen kunnen terugbetalen. Enerzijds door een gebruiksvergoeding - we vermijden het best het woord ‘pacht’, zowel in pre- als in post-Napoleontische zin -, door boerderijfeesten, allerhande opbrengstactiviteiten én door schenkingen die bleven komen van bewuste consumenten. De vzw kon daardoor al meer dan de helft van de leningen aflossen. Er blijft dus nog een kleine helft te gaan.

www.dezonnekouter.be

• De Kollebloem

Een nieuw project dient zich aan vanuit de groenteboerderij de Kollebloem van Antoine De Paepe en Leen Verwimp in Sint Lievens-Esse. Sam Persoon is zich als nieuwe jonge boer aan het inwerken, met de bedoeling om op termijn het bedrijf over te nemen. De vraag leeft daar dan ook heel sterk: hoe kunnen we de boerderij op termijn overdraagbaar maken?

Als eigendomsstructuur werd naar een stevigere juridische structuur dan een vzw gezocht. Daarom werd in juni 2009 de Stichting Land-in-zicht opgericht. Vzw Land-in-zicht blijft hiernaast bestaan als werkgroep, denktank en actievoerder.

De kersverse Stichting zet nu haar tanden in de vrijkoop van vijf hectare: in het veilig stellen dus van jarenlang biologisch bewerkte

grond. De oproep klinkt als volgt: 'Als 250 mensen zich engageren om elk 500 euro te schenken, dan komen we aan de 5 X 25.000 euro = 125.000 euro.' Maar als dat niet lukt, zal er ook nog geleend worden. Niet bij een bank, maar bij gezinnen die voor biologisch geteeld voedsel hebben gekozen en die beseffen dat zij daar samen met de bioboeren ook hun steentje kunnen bijdragen.

www.kollebloem.be

Nog gegadigden?

Kun je, als 'kandidaat-boer zkt grond', nu zomaar naar de Stichting toestappen en zeggen: waar ligt de grond waarop ik kan beginnen? Neen, voorlopig niet. Je moet met een concreet project voor de dag komen én zelf de handen uit de mouwen steken voor fondsenwerving. En dat is meer dan een foldertje maken.

Stichting Land-in-zicht biedt nieuwkomers een eigendomsstructuur; vzw Land-in-zicht kan de nieuwe projecten ondersteunen en hoopt nu op termijn, naar het Franse voorbeeld 'Terre de Liens', een investeringsfonds het licht te laten zien dat ook financiële ondersteuning kan bieden. Maar ook dat kunnen de pioniers van Land-in-zicht niet alleen. In deze Wervekatern is een oproep dus ook op zijn plaats.

Paul Beghin

UITNODIGING

('Stop geld in gezonde grond')

Wie de projecten van Land-in-zicht **financieel wil steunen**, kan dit door een schenking te doen aan Stichting Land-in-zicht, reknr 523-0803178-93. Als je specifiek grond wil helpen vrijkopen vermeld je hierbij 'project Kollebloem' of 'project Zonnekouter'.

Wie **mee wil denken en werken** aan de verdere ontwikkeling van Land-in-zicht, kan contact op te nemen met vzw@land-in-zicht.be, met Walter Coens (09/380 47 51) of Antoine De Paepe 054/34 36 82);

Grond vrijkopen: eeuwenoud en toekomstgericht

Vrijkopen van grond sluit aan bij een eeuwenoude traditie die nog van deze tijd kan zijn, maar het is tegelijk een heel toekomstgerichte gedachte. Want: hoe geven we de biologische landbouw van morgen een eigen vorm?

In tegenstelling tot de feodale traditie van het grondbeheer, brengt het vrijkopen van grond natuurlijk in de eerste plaats **vrijheid**. De vrijheid van de boeren om los van financiële beslommeringen te werken aan de bedrijfsopbouw en bedrijfsopvolging, de vrije keuze van de consument voor kwaliteitsvoeding, de vrijheid van boeren en consumenten om het bedrijf biologisch te houden.

Vrijkopen van grond gaat ook over **verantwoordelijkheid**, die we samen – gedeeld – opnemen. Is de kous immers af als de boeren hun pacht betalen, en doen ze verder hun zin? Als klanten maandelijks onze bijdrage voor het pakket betalen, of afrekenen na een wekelijks winkelbezoek, zijn we dan klaar, en zijn alle verdere vraagstukken alleen maar het probleem van de boeren?

Vrijkopen van grond leidt ten slotte ook tot **verbondenheid**. Verbondenheid van grond en bedrijf, verbondenheid van mensen met de grond die hen voedt, verbondenheid van alle betrokkenen met de ontwikkeling van wat we 'het bedrijfsorganisme' zouden kunnen noemen: de bodem, de planten en al wat op en van die bodem leeft. Het bedrijfsorganisme waar we met z'n allen deel van uitmaken en dat een eigen identiteit heeft.

Vrijkopen van grond leidt naar de grote stap die deze tijd van ons vraagt: vanuit onze allereerste nood, het voedsel dat we geen dag kunnen missen, ook oefenen in zorg en aandacht voor elkaars noden.

Door mee grond vrij te kopen kies je voor een aandeel in de biologische landbouw dat geen geld oplevert, maar waar je toch 'rijk' van wordt, op een heel bijzondere manier nog wel.

Koen Dhoore

Colofon Deze katern verscheen in de *Wervelkrant* van maart 2010. Het kan gelezen worden als in een **tweeluik met de katern Bodemvruchtbaarheid** van december 2009.

Eerder verschenen bij Wervel **andere publicaties** over grond:

- *Vervuilde gronden* (2000)
- *De Grondkrant* (2001)
- *Wervelopinie: Grond om van te eten* (2006)
- *poster 'Boer zkt grond'* (2009)

In het kader van boerderijfeesten anno 2009 werd het **toneel De grond van de zaak** geschreven. Het kan als inspringtheater aangevraagd worden.

Deze losse katern kost 0,50 euro. Te bestellen bij: Wervel, Edinburgstraat 26, 1050 Brussel - info@wervel.be - www.wervel.be

Verantwoordelijke uitgever - Patrick De Ceuster

Wergroep voor een rechtvaardige en Verantwoorde Landbouw vzw

info@wervel.be - www.wervel.be - Edinburgstraat 26 - 1050 Elsene - 02 893 09 60